

คุณูปการของพระอานนท์ที่มีต่อการสืบทอดพระพุทธศาสนา

Contribution of Ananda To The Succession of Buddhism

พระมหาสิริวัฒน์ชัย ฐิริปัญญา (พรมศรี)

Phra Mahasiriwat Chaipuripanyo (Promsri)

วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร

Saket Ratchaworamahawihan Temple, Thailand

Corresponding Author E-mail: See555@hotmail.com

Retrieved: August 20, 2021; Revised: September 18, 2021; Accepted: September 20, 2021

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ คุณูปการของพระอานนท์ที่มีต่อการสืบทอดพระพุทธศาสนา ” มีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ 1) เพื่อศึกษาคุณสมบัติแห่งการเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาของพระอานนท์ 2) เพื่อศึกษาบทบาทหน้าที่ในการเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาของพระอานนท์ 3) เพื่อศึกษาคุณูปการของพระอานนท์ที่มีต่อการสืบทอดพระพุทธพจน์ที่มีอยู่ในปัจจุบัน จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้ทำการวิจัยได้ดำเนินการทำวิจัยตามระเบียบวิธีการในการทำวิจัยในเชิงเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งใช้วิธีการรวบรวมข้อมูล โดยการศึกษาข้อมูลมาจากคัมภีร์พระไตรปิฎก และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการศึกษาวิเคราะห์ตามเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) คุณสมบัติแห่งการเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาของพระอานนท์นั้น จัดได้ว่า เป็นคุณสมบัติพิเศษที่มีอยู่เฉพาะตัวของท่านพระอานนท์เถระนั้น ดังตามที่จะเห็นได้ว่า ท่านได้เป็นผู้มีความสัมพันธ์กับพระพุทธเจ้าในฐานะต่าง ๆ อย่างเช่น ในฐานะเป็นพระญาติของพระพุทธเจ้า เป็นพระอนุชา เป็นพุทธอุปัฏฐาก และเป็นพระอรหันตสาวก ซึ่งในฐานะทั้งหลายเหล่านั้น ต่างล้วนแล้วแต่เป็นคุณสมบัติแห่งการเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาของท่านพระอานนท์เถระนั้น โดยแทบทั้งสิ้น

2) บทบาทหน้าที่ในการเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาของพระอานนท์นั้น ได้พบว่า ท่านพระอานนท์เถระนั้น ท่านได้ทำหน้าที่ของความเป็นพุทธอุปัฏฐากของพระพุทธเจ้าได้อย่างดีเลิศ ดังตามที่พอจะสรุปลงได้เป็น 2 อย่างคือ (1) ในทางด้านบทบาทของการเป็นพุทธอุปัฏฐากของพระพุทธเจ้า อย่างเช่น งานตามที่มีอยู่ในกิจวัตรประจำวัน เช่น การถวายน้ำสรง 2 ชนิด การถวายไม้สัณ 3 ขนาด การถวายการนวดพระหัตถ์และพระบาททั้ง 2 ข้าง การถวายการนวดพระปฤษฎางค์ และการปิดกวาดพระคันธกุฎีและบริเวณที่โดยรอบเป็นต้น (2) ในทางด้านการทำหน้าที่เป็นพุทธอุปัฏฐากของพระพุทธเจ้า อย่างเช่น การปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมายจากพระพุทธเจ้าจนเป็นผลสำเร็จ เช่น การไปแจ้งข่าวเรื่องที่พระพุทธเจ้าจักเสด็จดับขันธปรินิพพานแก่พวกเจ้ามัลลกะตริย การไปกล่าวอนุโมทนาในผลบุญกุศลของผู้ถวายบิณฑบาตครั้งสุดท้ายแก่พระพุทธเจ้า การไปส่งพรหมทัณฑ์แก่พระฉันทะ การอนุญาตให้สุภัททปริพาชกได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าเป็นครั้งสุดท้ายก่อนปรินิพพาน และการเป็นผู้นำนางกาสิยภิกษุณีกับนางกุลธิดาให้มาเข้าเฝ้าเพื่อรับการจ้องเวรต่อกันเป็นต้น

3) คุณูปการของพระอานนท์ที่มีต่อการสืบทอดพระพุทธพจน์ที่มีอยู่ในปัจจุบันนี้นั้น ได้พบว่า ท่านพระอานนท์เถระนั้น ท่านได้เป็นผู้ที่มีคุณูปการต่อการเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก ดังตามที่พอจะแบ่งออกได้เป็น 3 ประการคือ (1) คุณูปการในทางด้านการธำรงรักษาพระสัทธรรมของพระพุทธเจ้า อย่างเช่น การกราบทูลขอในเรื่องที่สำคัญต่าง ๆ กับพระพุทธเจ้า การกราบทูลเล่า การกราบทูลถาม การตอบพระพุทธดำรัสที่ทรงตรัสถาม การแสดงธรรมแทนพระพุทธเจ้า และการร่วมเป็นพยานกับพระพุทธเจ้า เป็นต้น (2) คุณูปการในทางด้านการมีส่วนร่วมในการทำปฐมสังคายนานั้น ได้เกิดขึ้นมาจากการที่พระภิกษุผู้บวชเมื่อตอนแก่ชื่อว่าสุภัททะได้พูดกล่าวจ้วงจาบพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้า ดังนั้นแล้ว ท่านพระมหากัสสปเถระพร้อมด้วยหมู่แห่งคณะสงฆ์ก็ได้มีมติร่วมกันให้มีการทำปฐมสังคายนาเพื่อเป็นการรื้อรองพระธรรมวินัยให้เป็นหมวดหมู่ และให้เป็นที่ยอมรับสืบทอดแก่อนุชนคนรุ่นหลังสืบต่อไปในอนาคตกาล โดยในการทำปฐมสังคายนาในครั้งนี้มีพระอรหันตสาวกเข้าร่วมจำนวน 500 รูป โดยท่านพระมหากัสสปเถระเป็นประธานและสอบทวนถาม ท่านพระอุบาลีเถระเป็นผู้ตอบปัญหาพระวินัย ท่านพระอานนท์เถระเป็นผู้ตอบปัญหาพระสูตรและพระอภิธรรม และด้วยอานิสงส์แห่งการทำปฐมสังคายนาในครั้งนี้ อันเป็นผลมาจากการทำปฐมสังคายนาเพื่อรื้อรองเรียบเรียงพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าให้เป็นหมวดหมู่ จนได้ผลสำเร็จกลายมาเป็นคัมภีร์พระไตรปิฎกมาจนถึงในปัจจุบันในทุกวันนี้ (3) คุณูปการในทางด้านที่เป็นผลงานที่โดดเด่นและมีปรากฏมาจนถึงในปัจจุบันนี้นั้น ได้เกิดขึ้นมาในสมัยที่พระพุทธเจ้าได้ทรงเสด็จเที่ยวจาริกไปในทักขิณาศิริชนบท และด้วยความที่พระพุทธองค์ได้ทรงทอดพระเนตรเห็นคันทนาของชนชาวแคว้นมคธ จึงได้ทรงรับสั่งให้ท่านพระอานนท์เถระได้เป็นผู้ทำการออกแบบและตัดเย็บผ้าจีวร โดยให้มีรูปแบบเป็นเหมือนดุจดั่งเช่นกับรูปแบบแห่งคันทนาของชนชาวแคว้นมคธนั้น และด้วยความเป็นผู้ฉลาดในหัตถกรรมของท่านพระอานนท์เถระนั้น ท่านจึงเป็นผู้สามารถออกแบบและตัดเย็บผ้าจีวรผืนนั้น ได้ตรงตามพระพุทธประสงค์ทุกประการ โดยสำหรับลักษณะและรูปแบบของผ้าจีวรผืนนั้นได้มีชื่อเรียกกันอยู่โดยทั่วไปว่าจีวร 5 ชั้น อันเป็นลักษณะและรูปแบบของผ้าจีวรที่ได้รับการสืบทอดต่อ ๆ กันมาจวบจนกระทั่งถึงปัจจุบันในทุกวันนี้

คำสำคัญ: คุณูปการ, พระอานนท์, พระพุทธศาสนา

Abstract

The Research study of Contribution of Ananda to the succession of Buddhism had 3 objectives namely 1) to study the qualities of Ananda's successor to Buddhism 2) to study the roles of being the Buddhism successor of Ananda 3) to study the contributions of Ananda to the inheritance of Buddhism in the present. From this research study found that the researcher had carried out research with the methodology for conducting documentary research which used data collecting methods by studying the information from the scriptures of the Tipitaka and related research in the content analysis study.

The research found that 1) The qualities of Ananda's successor to Buddhism was the special qualities that were unique to Phra Ananda Thera as you known that he was a related person to the Lord Buddha in various positions such as a relative of the Buddha and was the brother of the Lord Buddha. He was also Arahant, a disciple of the Lord Buddha which these qualities, they were all qualities of being the successor of Buddhism of Phra Ananda Thera.

2) The roles of being the Buddhism successor of Ananda found that he had performed the duty of being the Lord Buddha's attendance perfectly as summarized into two things 1) in terms of the role of being the Buddha's attendance on daily routines tasks such as offering two kinds of water for taking a bath, offering three different sizes of teeth brushes, performing massage of both his hands, feet and backside. He also swept the Buddha's cell and the surrounding area, etc. 2) in terms of acting as the Buddha's attendance such as performing as assigned by the Lord Buddha until it was successful namely ordering Phra Ananda to inform the Lord Buddha's the complete extinction of all passions to king of Malla states, requesting to say thanks-giving for the person who made merit of the last almsfood to the Lord Buddha, going to punish Phra Channa, permission for Suphattha Paripajaka to visit the Lord Buddha for the last time before the end of nirvana and leading Kali Yaksini and her sisters visited the Lord Buddha to stop the reservations for each other, etc.

3) The contributions of Ananda to the inheritance of Buddhism in the present found that he was the contribution to inheritance of Buddhism as divided into three kinds namely 1) contribution to the preservation of the truth of the Lord Buddha such as requesting all important matters to the Lord Buddha, informing, Questioning, answering the question of Buddha, Dharma representation for the Buddha and being witness with the Lord Buddha, etc. 2) contribution in the field of participation in making the First Order. It arose from the old monk named Suphattha, who spoke out against the Dharma teaching of the Lord Buddha. So Phra Mahakassapa and sangha committees had agreed in making the First Order in order to recite the dharma in a category and appeared to inherit to the younger generation in the future. In performing the First Order at that time, there were 500 Arhant disciples. Phra Mahakassapa was the president and asking the question. Phra Ubbali Thera was the answering to the discipline problem. Phra Ananda Thera was the answering to the problems of the Sutra and the Abhidharma. With the good result of making the First Order at that time, It arose from the composition of the Dharma and discipline into categories until it became the scriptures of the Tipitaka until the present. 3) contributions to the outstanding works and had appeared until today. It arose from the time when the Lord Buddha traveled on a pilgrimage to the countryside and with the Buddha's sight he saw the field of Macatha people therefore he ordered Phra Ananda Thera to be the organizer of the designing and sewing of the robe with the same form as the field form of Macatha people.

And with his ingenuity in handicraft, he is able to design and sew that robe as the Buddha's wishes. The characteristics and patterns of the robe had a common name called 5 category robes. This was the style and pattern of the robes that had inheritance to the present.

Keywords: Contribution, Prá Aa Non, Buddhism

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีความเจริญรุ่งเรืองมามากกว่า 2,500 ปี เป็นศาสนาที่มีถิ่นกำเนิดอยู่ในดินแดนที่เป็นของประเทศอินเดีย เนปาล บังคลาเทศ ปากีสถาน และภูฏาน เป็นบางส่วน โดยมีชื่อเรียกดินแดนแถบนี้กันอีกชื่อหนึ่งว่า “ชมพูทวีป” เพราะว่าเป็นดินแดนที่มีต้นไม้มากอยู่เป็นจำนวนมาก โดยดินแดนแห่งนี้นับได้ว่า เป็นดินแดนอันเป็นต้นกำเนิดแห่งพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นดินแดนที่ตั้งอยู่ในทิศพายัพหรือทิศตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศไทยในปัจจุบัน (คณาจารย์สำนักพิมพ์เสียงเชียง, 2547)

การเกิดขึ้นของพระพุทธศาสนานั้นกล่าวกันว่า ได้ถือกำเนิดขึ้นมานับตั้งแต่การที่เจ้าชายสิทธัตถราชกุมารผู้ทรงพระเกษมสำราญอยู่ในพระราชวังได้ทรงเสด็จประพาสพระราชอุทยานโดยรถม้าพระที่นั่งโดยพระองค์ได้ทรงทอดพระเนตรเห็นเทวทูตทั้ง 4 คือ “คนแก่ คนเจ็บ คนตาย และสมณะ” ที่เหล่าเทวดาได้เนรมิตขึ้นให้พระองค์ได้ทรงทอดพระเนตร พระองค์ได้ทรงเกิดความสลดสังเวชขึ้นในพระทัยเมื่อทรงได้ทอดพระเนตรเห็น “คนแก่ คนเจ็บ คนตาย” แต่ก็ทรงเกิดความปิติยินดีอันอมพระทัยไปในการออกผนวช เมื่อทรงได้ทอดพระเนตรเห็น “สมณะ” โดยในวันนั้นนั่นเองพระองค์ได้ทรงพักสำราญพระทัยอยู่ในพระราชอุทยานตลอดทั้งวัน พอตกตอนเย็นพระองค์ได้ทรงสดับข่าวแห่งการประสูติของพระโอรสพระองค์ถึงกับทรงเปล่งพระวาจาออกมาว่า “ราหุโล ชาโต พนุณฺณ ชาตํ” แปลว่า “บ่วงเกิดแล้ว เครื่องผูกเกิดแล้ว” และเพราะเหตุการณ์นี้เองพระองค์จึงได้ทรงขนานพระนามของพระโอรสของพระองค์นั้นว่า “ราหุลกุมาร” (คณาจารย์สำนักพิมพ์เสียงเชียง, 2547)

ในตอนเด็กของคืนวันนั้นเจ้าชายสิทธัตถราชกุมาร พระองค์ทรงเสด็จตื่นขึ้นมาจากการบรรทมในกลางดึกทรงทอดพระเนตรเห็นกิริยาอาการต่างๆในการนอนของหมู่เหล่านางสนม ซึ่งเปรียบดูเสมือนกันกับซากศพที่ถูกทิ้งอยู่ในป่าช้า พระองค์จึงตัดสินพระทัยแน่วแน่ในการเสด็จออกผนวช โดยได้ทรงเสด็จไปสู่ห้องบรรทมเพื่อทรงทอดพระเนตรพระนางพิมพาและพระโอรสเป็นครั้งสุดท้ายแล้วจึงเสด็จขึ้นสู่หลังม้ากัณฐกะพร้อมกับด้วยนายฉันทะอำมาตย์ ทรงมุ่งหน้าไปสู่แม่น้ำอนิมานทีและได้ทรงตัดพระเกศาและทรงอธิษฐานเพศบวชเป็นบรรพชิตที่ริมฝั่งแห่งแม่น้ำอนิมานทีนั้นนั่นเองนับตั้งแต่นั้นมา พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญ “ทุกรกิริยา” โดยมีพวกปัญจวัคคีย์ทั้ง 5 คือ “โกณฑัญญะ วัปปะ ภัททิยะ มหานามะ และอัสสชิ” ออกบวชติดตามเพื่อคอยอุปฐากบำรุงพระองค์ ด้วยความหวังว่า “หลังจากที่พระมหาบุรุษได้ตรัสรู้แล้วจักทรงแสดงธรรมโปรดแก่พวกตนให้รู้ตาม” ด้วยเหตุที่พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญ “ทุกรกิริยา” อยู่ยาวนานถึง 6 ปี แต่ก็ไม่ได้ทรงบรรลุธรรมวิเศษอะไรเลย จนกระทั่งพระองค์ทรงระลึกได้ว่า “การบำเพ็ญทุกรกิริยาคงมิใช่หนทางแห่งการตรัสรู้พระอนุตรตรัสสมา

สัมโพธิญาณเป็นแน่แท้”แล้วจึงทรงหันมาบำเพ็ญเพียรทางจิต จนได้ตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 (วันวิสาขบูชา) ก่อนพุทธศักราช 45 ปี โดยพระองค์ได้ทรงมีพระนามพิเศษว่า “อรหัน” เพราะว่าพระองค์ทรงเป็นผู้ห่างไกลจากกิเลสเครื่องเศร้าหมอง โดยทรงพระนามว่า “สัมมาสัมพุทธโธ” เพราะพระองค์ทรงเป็นผู้เองตรัสรู้ชอบได้ด้วยพระองค์ (คณาจารย์สำนักพิมพ์เสียงเชียง, 2547)

ในสมัยที่พระบรมศาสดาทรงประทับอยู่ที่อนุปิยัมพวัน อันตั้งอยู่ในเขตอนุปิยนคร แขวงมัลลชนบท เมืองพาราณสี เจ้าชายแห่งศากยวงศ์ 5 พระองค์ คือ “เจ้าชายภัททิยะ เจ้าชายอนुरुทธะ เจ้าชายอานนท์ เจ้าชายภัคคุ เจ้าชายกิมพิละ” และเจ้าชายฝ่ายโกศลยวงศ์อีก 1 พระองค์ คือ “เจ้าชายเทวทัต” ซึ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันกับสมเด็จพระบรมศาสดาในฐานะที่ทรงเป็นพระญาติกันได้ชักชวนนายอุบาลีผู้เป็นนายช่างฝ่ายภาษามาลา รวมกันเป็น 7 คน โดยทั้งหมดได้พากันไปเข้าเฝ้าสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้วจึงถวายอภิวัตและกราบทูลขออุปสมบทที่อนุปิยัมพวันนั้นนั่นเอง ในบรรดาพระภิกษุผู้เป็นพระญาติของสมเด็จพระบรมศาสดาทั้ง 6 รูปนั้น พระภัททิยะได้บรรลุพระอรหันต์ในพรรษาแรกนั่นเอง และยังได้ดำรงตำแหน่งเอตทัตตะในทางเป็นผู้มีตระกูลสูง พระอนुरुทธะได้บรรลุพระอรหันต์กับทิพจักษุญาณและยังได้ดำรงตำแหน่งเอตทัตตะในทางเป็นผู้มีจักขุญาณ พระอานนท์ได้บรรลุโสดาปัตติผลและนอกจากนี้แล้วท่านยังมีคุณสมบัติพิเศษคือ มีความ پاکเพียร ทรงจำพระสูตรได้แม่นยำ และเป็นผู้ฉลาดในการแสดงธรรม ด้วยเหตุนี้ท่านจึงได้รับการ ยกย่องจากพระผู้มีพระภาคเจ้าให้ดำรงตำแหน่งเอตทัตตะในทางด้าน “เป็นพหูสูต มีสติ มีคิณ มีจิต (ความเพียร) และเป็นพุทธอุปัฏฐาก” (อภ. เอกก.(ไทย) 20/219-223/29) พระภคกับพระกิมพิละได้บรรลุพระอรหันต์ตผล (คณาจารย์สำนักพิมพ์เสียงเชียง, 2547) ส่วนพระเทวทัตได้บรรลุฤทธิ์อันเป็นของปุถุชน (คณะกรรมการแผนกตำรา มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2544)

ในจำนวนพระเถระทั้งหลายผู้เป็นพระญาติขององค์สมเด็จพระบรมศาสดานั้น ในที่นี้จะกล่าวถึงตัวของท่านพระอานนท์เถระ ในส่วนที่เป็นทางด้านที่เกี่ยวกับคุณูปการของพระอานนท์ที่มีต่อการสืบทอดพระพุทธศาสนาในทางด้านต่าง ๆ และในแง่มุมต่าง ๆ ดังที่พอจะสรุปได้ จากหลักฐานที่มีปรากฏอยู่ในคัมภีร์พระไตรปิฎก และคัมภีร์อื่น ๆ ที่มีปรากฏอยู่ในทางพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทดังนี้แล้ว ทางผู้วิจัยจึงได้ทำการวิจัยในเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคุณูปการของพระอานนท์ ที่มีต่อการสืบทอดพระพุทธศาสนา เพราะว่าท่านเป็นพระเถระรูปหนึ่งที่มีคุณูปการต่อพระพุทธศาสนา เป็นอย่างมาก โดยท่านเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยคุณสมบัติแห่งการเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาได้อย่างครบถ้วนยากที่จะหาพระเถระรูปอื่นใดมาเปรียบเทียบกับได้ตลอดไปจนถึงบทบาทหน้าที่ของความเป็นพุทธอุปัฏฐากคอยติดตามรับใช้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า รวมไปถึงตลอดจนถึงการดำรงรักษาพระสัทธรรมคำสั่งสอนอันเป็นพระพุทธพจน์ขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้ดำรงคงอยู่ และยังรวมไปถึงในการที่ท่านเป็นผู้มีส่วนในการปลุกปั้นสังคายนา นบกาลภายหลังจากที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงเสด็จดับขันธปรินิพพานไปแล้ว ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นคุณูปการของพระอานนท์ที่มีต่อการสืบทอดพระพุทธศาสนา มาจนถึงในปัจจุบันนี้แม้ทั้งสิ้น

สำหรับคุณูปการของพระอานนท์ที่มีต่อการสืบทอดพระพุทธศาสนานั้นในส่วนที่ได้กล่าวเอาไว้ โดยเฉพาะในกรณีที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวของท่านพระอานนท์เถระนั้น มีอยู่กระจายโดยทั่วไปในคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อัมมปทัฏฐกถา มังคลัตถปิณี เอกสาร หนังสือ ตำราทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เป็นต้น จึงนับว่าเป็นการยากเป็นอย่างยิ่งที่จะหาหนังสือหรือตำราที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวของท่านพระอานนท์เถระ ที่มีเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับท่านพระอานนท์เถระในทุกแง่มุมและในด้านต่าง ๆ ได้อย่างครบถ้วนบริบูรณ์มาศึกษาได้และการที่เรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับอดีตชีวิตประวัติ ในทางด้านที่เกี่ยวข้องกับคุณูปการของพระอานนท์ที่มีต่อการสืบทอดพระพุทธศาสนานั้น มีอยู่กระจายอยู่ในคัมภีร์พระไตรปิฎก และคัมภีร์อื่น ๆ ในที่ต่าง ๆ นั้นจึงนับได้ว่าเป็นปัญหาและอุปสรรคเป็นอย่างมากสำหรับพุทธศาสนิกชนและประชาชนคนทั่วไปที่ต้องการศึกษาในเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับท่านพระอานนท์เถระ ดังนั้นแล้วทางผู้วิจัยจึงพยายามเป็นอย่างยิ่งที่จะศึกษาถึงเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับท่านพระอานนท์เถระให้มากที่สุดโดยละเอียดเพื่อที่จะเป็นประโยชน์แก่พุทธศาสนิกชนประชาชนคนทั่วไป และผู้ที่สนใจในการศึกษาเรื่องราวของท่านพระอานนท์เถระ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณสมบัติแห่งการเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาของพระอานนท์
2. เพื่อศึกษาบทบาทหน้าที่ในการเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาของพระอานนท์
3. เพื่อศึกษาคุณูปการของพระอานนท์ที่มีต่อการสืบทอดพระพุทธพจน์ที่มีอยู่ในปัจจุบัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลต่างๆที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวของท่านพระอานนท์ จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ โดยอาศัยข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎกและคัมภีร์อรรถกถา พร้อมทั้งเอกสาร ตำราทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ศึกษาจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ของพระพุทธศาสนาเถรวาทโดยผู้วิจัยได้ศึกษาจากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อัมมปทัฏฐกถาและมังคลัตถปิณีฉบับภาษาไทยและบาลี
2. ศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) โดยผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตลอดไปจนถึงหนังสือและตำราทางวิชาการต่าง ๆ ที่ท่านนักปราชญ์ทั้งหลาย ท่านได้รวบรวมและเรียบเรียงเอาไว้รวมไปจนถึงงานวิจัย และวิทยานิพนธ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ตามที่ท่านได้ศึกษามาจากคัมภีร์ในทางพระพุทธศาสนา
3. ศึกษารวบรวมและวิเคราะห์เอกสารข้อมูลการทำวิจัย โดยการศึกษาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทั้ง 2 แหล่ง กล่าวคือ ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ คัมภีร์พระไตรปิฎกทั้ง 45 เล่ม ตลอดไปจนถึงคัมภีร์อรรถกถา ฎีกา

ธัมมปัทฏฐกถาและมังคัลตถปิปปินี เป็นต้น และข้อมูลชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ เอกสารงานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความ หนังสือ และตำราต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

4. การเรียบเรียงข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าในเรื่องราวที่เกี่ยวข้อง แล้วจึงนำมาเสนอผลการวิจัย โดยการวิจัยเป็นเชิงเอกสาร

5. สรุปผลของการวิจัยและขอเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป

ผลการวิจัย

ผลจากการศึกษาวิจัยในเรื่องคุณูปการของพระอานนท์ที่มีต่อการสืบทอดพระพุทธศาสนานั้น มีอยู่อย่างนี้คือ

คุณสมบัติแห่งการเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาของพระอานนท์

ผลแห่งการทำวิจัยได้ความว่าคุณสมบัติแห่งการเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาของท่านพระอานนท์เถระนั้น โดยภาพรวมแล้วผู้ทำการวิจัยได้พบว่า จากคุณสมบัติแห่งการเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาของท่านพระอานนท์เถระนั้น ตามที่มีปรากฏหลักฐานอยู่ในคัมภีร์พระไตรปิฎก และในคัมภีร์อื่น ๆ และจากเอกสารและตำราในทางวิชาการ และจากข้อมูลในที่ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกันกับเรื่องราวของท่านพระอานนท์เถระนั้น จึงพอสรุปได้ว่า ท่านพระอานนท์เถระนั้นท่านเป็นพระเถระรูปหนึ่งที่มีความสำคัญต่อพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก ก็เพราะว่าท่านพระอานนท์เถระนั้น ท่านเป็นผู้ถึงพร้อมไปด้วยคุณสมบัติแห่งการเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการที่ตัวของท่านพระอานนท์เถระนั้น ท่านได้เป็นผู้มีความสัมพันธ์กับพระพุทธเจ้า (พระโคตมพระพุทธเจ้า) ในฐานะต่าง ๆ

สรุปได้ว่า คุณสมบัติแห่งการเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาของพระอานนท์เถระนั้น ทางผู้ทำการวิจัยเองก็พอที่จะสรุปได้ว่า คุณสมบัติแห่งการเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาของพระอานนท์เถระนั้น จัดว่าเป็นคุณสมบัติพิเศษที่มีอยู่เฉพาะตัวของท่านพระอานนท์เถระนั้น ต่างถือกันว่าเป็นคุณสมบัติพิเศษที่มีอยู่เฉพาะตัวของท่านพระอานนท์เถระนั้นอย่างครบถ้วนบริบูรณ์แต่เพียงรูปเดียว โดยที่ไม่มีพระสาวกรูปอื่นใดที่จะเปรียบเทียบหรือเสมอเหมือนกันกับด้วยตัวของท่านพระอานนท์เถระรูปนี้ได้ ดังนั้นเพราะเหตุฉะนั้นแล้วท่านพระอานนท์เถระนั้น ท่านจึงเป็นผู้ถึงพร้อมครบถ้วนบริบูรณ์แล้วในฐานะต่าง ๆ ในทางด้านความสัมพันธ์กับพระพุทธเจ้า อันเป็นคุณสมบัติพิเศษที่มีอยู่ในตัวของท่านพระอานนท์เถระนั้นอย่างครบถ้วนบริบูรณ์ โดยคุณสมบัติของท่านพระอานนท์เถระนั้น ตามที่ได้กล่าวมาแล้วทั้งหมดนี้นั้นจึงจับได้ว่าเป็นคุณสมบัติแห่งการเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาของท่านพระอานนท์เถระอย่างแท้จริง

บทบาทหน้าที่ในการเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาของพระอานนท์

ผลแห่งการทำวิจัยได้ความว่า สำหรับบทบาทหน้าที่ในการเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาของพระอานนท์นั้น โดยภาพรวมแล้วผู้ทำการวิจัยได้พบว่าจากบทบาทและหน้าที่ในการเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาของพระอานนท์นั้น ตามที่มีปรากฏหลักฐานอยู่ในคัมภีร์พระไตรปิฎก ในคัมภีร์อรรถกถาอังคุตตรนิกาย

ในคัมภีร์อื่น ๆ และจากเอกสารตำราในทางวิชาการ และจากข้อมูลในที่ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวของท่านพระอานนท์เถระนั้น จึงพอสรุปลงได้เป็น 2 อย่างคือ

(1) ในทางด้านบทบาทของการเป็นพุทธอุปัฏฐากของพระพุทธเจ้าของท่านพระอานนท์เถระนั้นก็เพราะว่าท่านพระอานนท์เถระนั้นก็เพราะว่า ท่านพระอานนท์เถระนั้นท่านเป็นพระเถระรูปหนึ่งที่มีคุณสมบัติในทางด้านความสัมพันธ์กับพระพุทธเจ้าในทางด้านบทบาทของการเป็นพุทธอุปัฏฐากของพระพุทธเจ้าของท่านพระอานนท์เถระนั้น ซึ่งในสิ่งเหล่านี้ก็นักกล่าวกันว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาด้วยอำนาจแห่งบุญบารมีระหว่างพระพุทธเจ้า และตัวของท่านพระอานนท์เถระเอง เพราะความที่แห่งท่านพระอานนท์เถระนั้น ท่านได้เป็นสหชาติของพระพุทธเจ้า โดยหมายถึงผู้ที่เกิดในวันเดือนปีเดียวกันพระพุทธเจ้า และในกาลต่อมาท่านก็ได้รับการคัดเลือกให้เป็นพุทธอุปัฏฐากของพระพุทธเจ้า ซึ่งตัวของท่านพระอานนท์เถระเองนั้น ท่านก็ได้ทำหน้าที่ของความเป็นพุทธอุปัฏฐากของพระพุทธเจ้าได้อย่างเต็มที่ตามบทบาทและหน้าที่ของความเป็นพุทธอุปัฏฐากของพระพุทธเจ้าของตัวท่านพระอานนท์เถระเองได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์แบบอย่างเช่น ในการแต่งตั้งคัดเลือกพุทธอุปัฏฐากของพระพุทธเจ้านั้น ท่านพระอานนท์เถระท่านก็ได้กราบทูลขอรับเอาตำแหน่งแห่งพุทธอุปัฏฐากของพระพุทธเจ้าตามพระพุทธประสงค์ของพระพุทธเจ้าเอง งานในการทำหน้าที่เป็นพุทธอุปัฏฐากของพระพุทธเจ้าที่มีอยู่ในกิจวัตรประจำวัน เช่น การถวายน้ำสรง 2 ชนิด การถวายไม้สีฟัน 3 ขนาด การถวายการนวดพระหัตถ์และพระบาททั้ง 2 ข้าง การถวายการนวดพระปฤษฎางค์ (หลัง) การปิดกวาดพระคันธกุฎีและบริเวณที่โดยรอบพระคันธกุฎีนั้น เป็นต้น ท่านพระอานนท์เถระท่านก็สามารถที่จะกระทำได้ตรงตามพระทัยของพระพุทธเจ้าได้อย่างดีเลิศ ส่วนในทางด้านคุณธรรมในการทำงานของท่านพระอานนท์เถระในตำแหน่งพุทธอุปัฏฐากของพระพุทธเจ้านั้น ท่านพระอานนท์เถระท่านก็ได้ยึดถือเอาหลักในการทำงานอยู่ 7 ประการคือ 1) เป็นผู้มีความจงรักภักดีต่อพระพุทธเจ้า 2) เป็นผู้มีความกตัญญูกตเวที 3) เป็นผู้มีความอ่อนน้อมถ่อมตนอยู่เป็นนิจ 4) เป็นผู้มีความใจกว้างขวางยอมรับคำติชมในการทำงาน 5) เป็นผู้มีความขยัน 6) เป็นผู้มีความละเอียดรอบคอบรับผิดชอบสูง 7) เป็นผู้ยึดถืออยู่ในหลักของความถูกต้อง ละเว้นจากอคติทั้ง 4 ประการ เป็นต้น และนอกจากนี้แล้วท่านพระอานนท์เถระ ท่านก็ยังได้กราบทูลขอพร 8 ประการ และท่านพระอานนท์เถระนั้นท่านก็ยังได้กราบทูลเหตุแห่งการทูลขอพร 8 ประการ (วัตถุประสงค์ในการทูลขอพรทั้ง 8 ประการ) ก็เพื่อเป็นการป้องกันคุณและโทษที่จะเกิดขึ้นมาในภายหลังตลอดไปจนถึงการตั้งความปรารถนาเพื่อที่จะได้เป็นพุทธอุปัฏฐากของพระพุทธเจ้าของตัวของท่านพระอานนท์เถระในอดีตชาติที่ล่วงมาแล้วนั้น รวมไปถึงตลอดจนถึงบทบาทของการทำหน้าที่เป็นพุทธอุปัฏฐากของพระอานนท์ (พระเลขานุการประจำพระองค์ของพระพุทธเจ้า) และสิ่งอันสำคัญที่ควรกล่าวถึงนั้นก็คือ วัตรปฏิบัติอันน่ายกย่องของพระอานนท์ที่มีต่อพระพุทธเจ้านั้น ซึ่งในสิ่งเหล่านี้ล้วนจัดว่าเป็นบทบาทของความเป็นพุทธอุปัฏฐากของพระพุทธเจ้าที่มีความสำคัญประการหนึ่ง อันจัดได้ว่าเป็นคุณูปการของท่านพระอานนท์เถระในทางด้านบทบาทในการเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาของท่านพระอานนท์เถระนั้นโดยแทบทั้งสิ้น

(2) ในทางด้านการทำหน้าที่เป็นพุทธอุปัฏฐากของพระพุทธเจ้าของท่านพระอานนท์เถระนั้น ก็เพราะว่าท่านพระอานนท์เถระนั้นท่านเป็นพระเถระรูปหนึ่งที่มีคุณสมบัติในทางด้านการทำหน้าที่เป็นพุทธอุปัฏฐากของ

พระพุทธเจ้าได้อย่างดีเลิศ โดยไม่มีพระภิกษุหรือสามเณรรูปอื่นใดที่จะสามารถพอที่จะกระทำหน้าที่ในตำแหน่งแห่งพุทธอุปัฏฐากของพระพุทธเจ้าได้อย่างดีเลิศและเหมือนกันกับตัวของท่านพระอานนท์เถระเองได้นั้นก็เพราะว่า พระภิกษุหรือสามเณรทั้งหลายเหล่านั้น โดยส่วนมากผู้ที่เคยอุปัฏฐากพระพุทธเจ้ามาก่อนหน้านั้นส่วนมากแล้วย่อมที่จะไม่รู้จักพระทัยของพระพุทธเจ้ามาก่อน จึงทำหน้าที่อุปัฏฐากพระพุทธเจ้าได้โดยไม่นานมากนัก ส่วนว่าตัวของท่านพระอานนท์เถระนั้นท่านเป็นผู้ที่รู้จักพระทัยของพระพุทธองค์ได้เป็นอย่างดี เพราะฉะนั้นแล้วท่านพระอานนท์เถระเองท่านจึงได้สามารถที่จะทำหน้าที่ในการอุปัฏฐากพระพุทธองค์ได้อย่างยาวนานจนถึง 25 พรรษาซึ่งก็จัดว่าเป็นคุณสมบัติในทางด้านการทำหน้าที่เป็นพุทธอุปัฏฐากของพระพุทธเจ้าของท่านพระอานนท์เถระนั้น โดยอาจกล่าวได้ว่าตัวของท่านพระอานนท์เถระนั้นท่านได้เป็นสุดยอดแห่งพุทธอุปัฏฐากของพระพุทธเจ้าในการทำหน้าที่ในตำแหน่งแห่งพุทธอุปัฏฐากของพระพุทธเจ้าได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์แบบ และดีเลิศเป็นอย่างยิ่งโดยแท้จริงอย่างเช่น ในการปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมายจากพระพุทธเจ้าจนเป็นผลสำเร็จ โดยที่ตัวของท่านพระอานนท์เถระเองนั้นท่านก็ได้ปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมายจากพระพุทธเจ้าจนเป็นผลสำเร็จอยู่หลายประการ

สรุปได้ว่า บทบาทหน้าที่ในการเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาของพระอานนท์เถระนั้นทางผู้ทำการวิจัยเองก็พอที่จะสรุปได้ว่า บทบาทและหน้าที่ของความเป็นพุทธอุปัฏฐากของพระพุทธเจ้า ตามที่ตัวของท่านพระอานนท์เถระนั้น ท่านได้กระทำมาแล้วนั้น จัดว่าเป็นการกระทำที่ตัวของท่านพระอานนท์เถระเองนั้นได้กระทำเอาไว้ได้อย่างดีเลิศ และก็ยังเป็นการยากเป็นอย่างยิ่งที่จะมีพระภิกษุหรือสามเณรรูปอื่นใดพอที่จะกระทำได้อย่างดีเลิศเท่าเทียมกันกับด้วยตัวของท่านพระอานนท์เถระเองนั้นได้ โดยเฉพาะบทบาทและหน้าที่ของความเป็นพุทธอุปัฏฐากของพระพุทธเจ้าในการทำหน้าที่คอยอุปัฏฐากพระพุทธเจ้าที่มีอยู่ในกิจวัตรประจำวันของตัวท่านพระอานนท์เถระนั้น ได้กลายมาเป็นแบบอย่างของการทำหน้าที่เป็นพระศิลาอุปัฏฐากนั้นหมายถึง ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในการดูแลพระภิกษุสงฆ์ผู้อาพาธ หรือพระอาสาศัมผัสส่งเสริมสุขภาพประจำวัดตามที่ทางคณะสงฆ์ไทยได้มีการจัดอบรมขึ้นเป็นประจำในทุก ๆ ปี เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระในการดูแลพระภิกษุสงฆ์และสามเณรผู้ที่อาพาธแล้ว และได้อยู่จำพรรษาของในแต่ละวัดโดยเฉพาะในวัดที่อยู่ในเขตชนบทและในเขตรอบนอก และในพื้นที่ต่างๆ ของในเขตวัดที่มีอยู่ในประเทศไทยในปัจจุบันนี้

คุณูปการของพระอานนท์ที่มีต่อการสืบทอดพระพุทธพจน์ที่มีอยู่ในปัจจุบัน

ผลแห่งการทำวิจัยได้ความว่าสำหรับคุณูปการของพระอานนท์ที่มีต่อการสืบทอดพระพุทธพจน์ที่มีอยู่ในปัจจุบันของท่านพระอานนท์เถระนั้นโดยภาพรวมแล้วผู้ทำการวิจัยได้พบว่า คุณูปการของพระอานนท์ที่มีต่อการสืบทอดพระพุทธพจน์ที่มีอยู่ในปัจจุบันของท่านพระอานนท์เถระ ในการเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาของตัวท่านพระอานนท์เถระนั้น ตามที่มีปรากฏหลักฐานอยู่ในคัมภีร์พระไตรปิฎก ในคัมภีร์มหาปริณิพพานสูตร ในคัมภีร์อรุทธกถา ในคัมภีร์อื่น ๆ และจากเอกสารตำราในทางวิชาการ และจากข้อมูลในที่ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวต่าง ๆ ของตัวท่านพระอานนท์เถระนั้นแล้ว จึงพอสรุปได้เป็น 3 อย่างคือ

(1) คุณูปการในทางด้านการดำรงรักษาพระสัทธรรมของพระพุทธเจ้าของท่านพระอานนท์เถระนั้นก็เพราะว่า ท่านพระอานนท์เถระนั้นท่านเป็นพระเถระรูปหนึ่งที่มีคุณูปการที่สำคัญเป็นอย่างมากต่อการเป็นผู้สืบทอด

ทอดพระพุทธรูปที่มีอยู่มาจนถึงในปัจจุบันนี้นั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับในสิ่งที่เกี่ยวกับคุณูปการในทางด้านการดำรงรักษาพระสัทธรรมของพระพุทธเจ้าของท่านพระอานนท์เถระนั้น ซึ่งในสิ่งเหล่านั้นนั้นกล่าวกันว่า เป็นคุณูปการอันเป็นสิ่งที่อยู่ในตัวของท่านพระอานนท์เถระนั้นอย่างครบถ้วน โดยเฉพาะกับในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับในทางด้านที่เกี่ยวกับคุณูปการของการเป็นผู้สืบทอดพระพุทธพจน์ของพระพุทธเจ้า (พระโคตมพระพุทธเจ้า) ให้ดำรงคงอยู่โดยการสืบทอดต่อ ๆ กันมาจนถึงในปัจจุบันนี้ และสำหรับคุณูปการในทางด้านการดำรงรักษาพระสัทธรรมของพระพุทธเจ้าของท่านพระอานนท์เถระนั้น ตามที่มีอยู่และยังคงดำรงคงอยู่สืบต่อ ๆ กันมาจนถึงในปัจจุบันนี้นั้นล้วนแล้วแต่ต่างก็มีอยู่เป็นจำนวนมากตามในที่ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกันกับเรื่องราวต่าง ๆ ของท่านพระอานนท์เถระนั้นมีอยู่

สำหรับในเรื่องราวที่สำคัญต่าง ๆ ตามที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องราวของการกราบทูลขอกราบทูลเล่า กราบทูลถาม กราบทูลตอบ การแสดงธรรมแทน และการร่วมเป็นพยาน เป็นต้น ซึ่งในเรื่องราวและเหตุการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้นั้น ล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องราวและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมาในสมัยที่ท่านพระอานนท์เถระกับด้วยองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังคงดำรงพระชนม์ชีพอยู่โดยแทบทั้งสิ้น และทางผู้ทำวิจัยเองอาจที่จะพอที่จะกล่าวได้ว่า เรื่องราวที่สำคัญและเหตุการณ์ที่สำคัญต่าง ๆ เหล่านี้นั้นจัดเป็นคุณูปการของท่านพระอานนท์เถระที่มีต่อการสืบทอดพระพุทธพจน์ที่มีอยู่ในปัจจุบัน ในทางด้านการดำรงพระสัทธรรมของพระพุทธเจ้าของท่านพระอานนท์เถระนั้นแทบทั้งสิ้น

(2) คุณูปการในทางด้านการมีส่วนร่วมในการทำปฐมสังคายนา (การทำสังคายนาครั้งที่ 1) ของท่านพระอานนท์เถระนั้น ก็เพราะว่าท่านพระอานนท์เถระนั้นท่านเป็นพระเถระรูปหนึ่งที่มีบทบาทและหน้าที่อันสำคัญในทางด้านการมีส่วนร่วมในการทำปฐมสังคายนาเพื่อเป็นการรื้อกรองพระธรรมวินัยของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเอาไว้ให้เป็นหมวดหมู่และเรียบเรียงดีงาม อันเป็นคุณูปการที่สำคัญเป็นอย่างมากต่อการเป็นผู้สืบทอดพระพุทธพจน์ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่มีอยู่ให้ดำรงคงอยู่ และได้รับการสืบทอดต่อ ๆ กันมาจนถึงในปัจจุบันนี้นั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับสิ่งที่เกี่ยวข้องกับคุณูปการในทางด้านการมีส่วนร่วมในการทำปฐมสังคายนาของท่านพระอานนท์เถระนั้น ซึ่งในสิ่งเหล่านั้นนั้นกล่าวกันว่า เป็นมูลเหตุสำคัญที่ต้องมีการทำปฐมสังคายนาเพื่อเป็นการรื้อกรองพระธรรมวินัยของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เอาไว้ให้เป็นหมวดหมู่และเรียบเรียงดีงามนั้นได้เกิดขึ้นมาจากในตอนท้องคัมภีร์พระบรมศาสดาพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงเสด็จเข้าสู่การดับขันธปรินิพพานอยู่นั้น ก็ได้มีพระสุภัททวุฒทบรรพชิต (พระภิกษุผู้บวชเมื่อตอนแก่) ได้พูดกล่าวจ้วงจาบพระธรรมวินัยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจนเป็นที่สลดหดหู่ใจแก่หมู่แห่งคณะแห่งพระภิกษุสงฆ์เป็นอย่างมากจนกระทั่งภายหลังจากการที่เสร็จสิ้นจากการถวายพระเพลิงแด่พระพุทธสรีระของพระพุทธเจ้าแล้ว ท่านพระมหากัสสปเถระจึงพร้อมกับด้วยหมู่แห่งพระอรหันตสาวกทั้งหลายของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ได้ปรึกษารื้อกันในเรื่องที่เกี่ยวกับความเป็นไปของพระพุทธศาสนาในอนาคตกาล นัยภายหลังจากการที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงเสด็จดับขันธปรินิพพานไปแล้ว โดยที่ทางหมู่แห่งคณะสงฆ์ต่างก็ได้ลงมติกันว่า จะให้มีการทำปฐมสังคายนาโดยเพื่อเป็นการรื้อกรองพระธรรมวินัยของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเอาไว้ให้เป็นหมวดหมู่ และเรียบเรียงดีงามให้เป็นที่ปรากฏสืบทอดแด่อนุชนคนรุ่นหลังสืบต่อไปในอนาคตกาล โดยได้ยกมูลเหตุที่พระสุภัททวุฒทบรรพชิต

ได้พูดกล่าวจ้วงจาบพระธรรมวินัยของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ให้เป็นมูลเหตุที่จะต้องมีการทำปฐมสังคายนาพระธรรมวินัยเอาไว้ให้เป็นหมวดหมู่ และให้เป็นที่ยอมรับสืบทอดแด่อนุชนคนรุ่นหลังสืบต่อไปในอนาคตกาล

โดยสำหรับในการทำปฐมสังคายนาโดยการปรารภมูลเหตุในเรื่องที่พระสุภัททวุฒทบรพชิตได้พูดกล่าวจ้วงจาบพระธรรมวินัยของพระพุทเจ้า และปรารภเหตุที่จะให้พระพุทศาสนามีความเจริญรุ่งเรืองสภาพอยู่สืบต่อไปในอนาคตกาลนั้น ได้กระทำกันใภายหลังจากที่พระพุทเจ้าได้ทรงเสด็จดับขันธปรินิพพานไปแล้วได้ 3 เดือน โดยทำกันที่ถ้ำสัตตบรรณคูหาข้างภูเขาเวภารบรรพต เขตเมืองราชคฤห์ แคว้นมคธรัฐ ภายในเขตประเทศอินเดียในปัจจุบัน โดยมีพระอรหันตสาวกเข้าร่วมประชุมจำนวน 500 รูป โดยมีท่านพระมหากัสสปเถระเป็นประธานและเป็นผู้สอบทวนถาม ท่านพระอุบาลีเถระเป็นผู้ตอบปัญหาในทางด้านพระวินัย ส่วนท่านพระอานนท์เถระเป็นผู้ตอบปัญหาในทางด้านพระสูตรและพระอภิธรรม โดยใช้เวลาในการทำปฐมสังคายนาในครั้งนี้ยาวนานอยู่ถึง 7 เดือนจึงแล้วเสร็จสมบูรณ์ โดยได้รับการอุปถัมภ์จากพระเจ้าอชาตศัตรูพระมหากษัตริย์แห่งเมืองราชคฤห์ทรงให้การอุปถัมภ์จนแล้วเสร็จสมบูรณ์ และด้วยอานิสงส์ของการทำปฐมสังคายนาในครั้งนี้ ก็ได้กลายมาเป็นการสืบทอดพระพุทพจน์อันเป็นหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทเจ้าให้ดำรงคงอยู่สืบต่อ ๆ กันมาจนถึงในปัจจุบันนี้ กล่าวคือ จากการทำปฐมสังคายนาในครั้งนี้ที่ได้มีการร้อยกรองพระธรรมวินัยของพระพุทเจ้าเอาไว้ให้เป็นหมวดหมู่จนกลายมาเป็นคัมภีร์พระไตรปิฎกที่มีอยู่มาจนถึงในปัจจุบันนี้

โดยในคัมภีร์พระไตรปิฎกนี้นั้นได้มีการแบ่งออกมาเป็นส่วนต่าง ๆ อย่างนี้คือ สำหรับในคัมภีร์พระไตรปิฎกที่มีอยู่ทั้งหมด 84,000 พระธรรมขันธ์นั้น มีอยู่ด้วยกันทั้งหมดจำนวน 45 เล่มโดยจัดออกมาเป็นหมวดได้ 3 หมวด คือ

1. คัมภีร์พระวินัยปิฎก มีอยู่จำนวน 21,000 พระธรรมขันธ์ มีอยู่ 5 คัมภีร์ ได้แก่ คัมภีร์พระไตรปิฎกเล่มที่ 1 – 8 มีอยู่ทั้งหมด 8 เล่ม
2. คัมภีร์พระสุตตันตปิฎก มีอยู่จำนวน 21,000 พระธรรมขันธ์ มีอยู่ 5 คัมภีร์ ได้แก่ คัมภีร์พระไตรปิฎกเล่มที่ 9 – 33 มีอยู่ทั้งหมด 25 เล่ม
3. คัมภีร์พระอภิธรรมปิฎก มีอยู่จำนวน 42,000 พระธรรมขันธ์ มีอยู่ 7 คัมภีร์ ได้แก่ คัมภีร์พระไตรปิฎกเล่มที่ 34 – 45 มีอยู่ทั้งหมด 12 เล่ม

(3) คุณูปการในทางด้านการเป็นผลงานที่โดดเด่นและมีปรากฏมาจนถึงในปัจจุบันของท่านพระอานนท์เถระนั้น ท่านเป็นพระเถระรูปหนึ่งที่มีบทบาทและหน้าที่อันสำคัญเป็นอย่างมาก ในทางด้านการเป็นผลงานที่โดดเด่นและมีปรากฏมาจนถึงในปัจจุบันนี้นั้น อันเป็นคุณูปการที่สำคัญเป็นอย่างมากต่อการเป็นผู้สืบทอดพระพจน์ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า (พระโคตมะพุทเจ้า) ที่มีอยู่ให้ดำรงคงอยู่สืบต่อ ๆ กันมาจนถึงในปัจจุบันนี้นั้น และนอกจากนี้แล้วยังจัดได้ว่าเป็นคุณูปการที่สำคัญของท่านพระอานนท์เถระในอีกประการหนึ่งที่มีต่อการเป็นผู้สืบทอดพระพุทศาสนาให้ดำรงคงอยู่ในอีกต่อไปในอนาคตกาล โดยกล่าวกันว่า คุณูปการในทางด้านการเป็นผลงานที่โดดเด่นและมีปรากฏมาจนถึงในปัจจุบันนี้นั้น เกิดขึ้นมาในสมัยที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงเสด็จเที่ยวจาริกไปในทักษิณาศรีชนบท เพื่อที่จะเสด็จไปสู่พระนครราชคฤห์โดยได้ทรงทอดพระเนตรเห็นคณนาของชน

ชาวแคว้นแคว้นมคธ จึงได้มีรับสั่งให้ท่านพระอานนท์เถระได้เป็นผู้ออกแบบและทำการตัดเย็บผ้าจีวร โดยให้มีรูปแบบในแบบแห่งคันทนาของชาวแคว้นแคว้นมคธ และด้วยเพราะความที่แห่งตัวของท่านพระอานนท์เถระนั้นท่านเป็นผู้ฉลาดในหัตถกรรม ตัวของท่านเองจึงเป็นผู้สามารถที่จะกระทำการออกแบบและทำการตัดเย็บผ้าจีวรให้มีรูปแบบแห่งคันทนาของชนชาวแคว้นแคว้นมคธได้ตามพระพุทธรูปประสงค์ที่พระพุทธรูปองค์ได้ทรงรับสั่งให้ตัวของท่านพระอานนท์เถระเองนั้น เป็นผู้ได้กระทำการออกแบบและทำการตัดเย็บผ้าจีวรโดยให้มีรูปแบบในแบบแห่งคันทนาของชนชาวแคว้นแคว้นมคธขึ้นมาจนเป็นผลสำเร็จตามพระพุทธรูปประสงค์ของพระพุทธรูปองค์ได้เป็นอย่างดี และนอกจากนี้แล้วพระพุทธรูปองค์ได้ทรงตรัสสรรเสริญตัวของท่านพระอานนท์เถระนั้นว่า “ท่านพระอานนท์เถระนั้น เป็นบัณฑิตและเป็นผู้มีปัญญามาก โดยที่ตัวของท่านพระอานนท์เถระนั้น ท่านเป็นผู้สามารถที่จะพึงรู้ทั่วถึงซึ่งความประสงค์ของเรา พระตถาคตเจ้าได้อย่างดี”

สรุปได้ว่า คุณูปการของพระอานนท์ที่มีต่อการสืบทอดพระพุทธรูปพจน์ที่มีอยู่ในปัจจุบันนี้นั้น ทางผู้วิจัยเองก็พอที่จะสรุปได้ว่าคุณูปการของท่านพระอานนท์ที่มีต่อการสืบทอดพระพุทธรูปพจน์ที่มีอยู่ในปัจจุบันนี้นั้น จัดเป็นคุณูปการที่สำคัญอีกประการหนึ่งของท่านพระอานนท์เถระที่มีต่อการสืบทอดพระพุทธรูปศาสนาเป็นอย่างดี ยิ่งก็เพราะว่า ตัวของท่านพระอานนท์เถระนั้น ท่านได้เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยคุณูปการของการเป็นผู้สืบทอดพระพุทธรูปพจน์อันเป็นหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธรูปเจ้าที่มีอยู่ในพระพุทธรูปศาสนาและได้รับการสืบทอดต่อ ๆ กันมาจนถึงในปัจจุบันนี้นั้น สามารถที่จะแบ่งออกเป็น 3 ประการคือ คุณูปการในทางด้านการธำรงรักษาพระสังฆธรรมของพระพุทธรูปเจ้า คุณูปการในทางด้านการมีส่วนร่วมในการทำปฐมสังคายนา และคุณูปการในทางด้านการเป็นผลงานที่โดดเด่น คุณูปการในทั้งสามประการนี้นั้น ได้รับการสืบทอด ๆ กันมาจนถึงในปัจจุบันดังที่พอจะเห็นได้จาก คุณูปการในทางด้านการธำรงรักษาพระสังฆธรรมของพระพุทธรูปเจ้า และคุณูปการในทางด้านการมีส่วนร่วมในการทำปฐมสังคายนาของท่านพระอานนท์เถระนั้น จัดเป็นคุณูปการของพระอานนท์ที่มีต่อการสืบทอดพระพุทธรูปพจน์ที่มีอยู่ในปัจจุบันในรูปแบบของคัมภีร์พระไตรปิฎกและคัมภีร์อื่น ๆ ในชั้นรอง ๆ ลงมาตลอดไปจนถึงหนังสือ ตำรา และเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและมีอยู่ในทางพระพุทธรูปศาสนาเป็นต้น ส่วนสำหรับคุณูปการในทางด้านการผลงานที่โดดเด่นและมีปรากฏมาจนถึงในปัจจุบันของท่านพระอานนท์เถระนั้น จัดเป็นคุณูปการของท่านพระอานนท์ที่มีต่อการสืบทอดพระพุทธรูปพจน์ที่มีอยู่ในปัจจุบันในรูปแบบของผ้าไตรจีวรโดยเฉพาะจีวร 5 ชั้น ตามที่ท่านพระอานนท์เถระนั้นเป็นผู้ออกแบบให้เป็นแบบคันทนาของชนชาวแคว้นแคว้นมคธตามพระประสงค์ของพระพุทธรูปเจ้านั้น จัดว่าเป็นเครื่องนุ่งห่มของพระภิกษุและสามเณรทั้งหลายผู้เป็นนักบวชในทางพระพุทธรูปศาสนาในฝ่ายหินยาน (เถรวาท) นั่นก็เพราะว่าพระภิกษุและสามเณรทั้งหลายมักจะนิยมนุ่งห่มผ้าไตรจีวรโดยเฉพาะจีวร 5 ชั้นนี้นั้นกันอย่างแพร่หลายโดยเฉพาะพระภิกษุและสามเณรในประเทศไทยและประเทศอื่น ๆ ที่ใกล้เคียงกัน เช่น ลาว เขมร พม่า เป็นต้น ที่นับถือพระพุทธรูปศาสนาในฝ่ายเดียวกันก็มักนิยมที่จะนุ่งห่มผ้าไตรจีวรในแบบ 5 ชั้นนี้โดยสำหรับผ้าจีวร 5 ชั้นนี้นั้นยังเป็นที่นิยมนุ่งห่มมาจวบจนถึงในปัจจุบันในทุกวันนี้แลนั้นยังเป็นที่จวบจนถึงในปัจจุบันทุกวันนี้แล

ดังนั้นแล้ว สำหรับในเรื่องของคุณูปการของพระอานนท์ที่มีต่อการสืบทอดพระพุทธรูปศาสนานั้น ล้วนแล้วแต่ประกอบไปด้วยคุณูปการที่สำคัญต่าง ๆ ที่มีอยู่ในตัวของท่านพระอานนท์เถระที่มีต่อการสืบทอด

พระพุทธศาสนาโดยแทบทั้งสิ้นโดยเฉพาะอย่างเช่น คุณสมบัติของการเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาของท่านพระอานนท์เถระเองก็ดี บทบาทหน้าที่ในการเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาของท่านพระอานนท์เถระเองก็ดีและคุณูปการของพระอานนท์ที่มีต่อการสืบทอดพระพุทธพจน์ที่มีอยู่ในปัจจุบันนี้เองก็ดี ซึ่งในคุณูปการของของท่านพระอานนท์เถระที่มีต่อการสืบทอดพระพุทธศาสนานั้น ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงตัวตนของท่านพระอานนท์เถระในการทำหน้าที่อันเป็นแบบอย่างที่ดี ของการเป็นผู้สืบทอดพระพุทธพจน์อันเป็นหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าให้ดำรงคงอยู่สืบต่อ ๆ กันไปในอนาคตกาลและเพื่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองสถาพรต่อพระพุทธศาสนาในภายภาคหน้าในอนาคตกาลสืบต่อไป.

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาในงานวิจัยครั้งนี้ จะทำให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจการศึกษาถึงเรื่องราวต่าง ๆ ของพระอานนท์เถระในแง่มุมต่าง ๆ ทั้งในทางด้านการทำหน้าที่เป็นพุทธอุปัฏฐากของพระพุทธเจ้า และ ความเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยคุณูปการที่มีต่อพระพุทธศาสนาอันมีอย่างต่าง ๆ นา ๆ ที่ท่านได้กระทำเอาไว้แล้วนั้น ซึ่งในสิ่งเหล่านี้ นั้นอาจพอกล่าวได้ว่าเป็นคุณูปการที่สำคัญที่ท่านพระอานนท์เถระได้กระทำเอาไว้แล้วโดยความเป็นพุทธอุปัฏฐากผู้เลิศของพระพุทธเจ้า และตลอดไปจนถึงความเป็นผู้สืบทอดและธำรงรักษาเอาไว้ซึ่งพระพุทธพจน์อันเป็นหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าในทางพระพุทธศาสนาให้ดำรงคงอยู่ และได้รับการสืบทอดมาจนถึงในปัจจุบันนี้ ทางผู้วิจัยจึงขอให้เสนอแนะในการศึกษาและทำวิจัยในครั้งต่อไปดังนี้คือ

1. การศึกษาผลกระทบของการทำหน้าที่ผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาในสังคมไทยในปัจจุบัน
2. การศึกษาถึงคุณสมบัติของพระภิกษุและสามเณรผู้ทำหน้าที่เป็นพระศิลาอุปัฏฐากในสังคมไทยในปัจจุบัน
3. การศึกษาเปรียบเทียบความเหมือนและแตกต่างกันระหว่างพระพุทธอุปัฏฐากกับพระศิลาอุปัฏฐากในสังคมไทยในปัจจุบัน เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการแผนกตำรา มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2544). *พระธัมมปทัฏฐกถาแปล ภาค 1, พิมพ์ครั้งที่ 18*. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- คณาจารย์สำนักพิมพ์เชียงใหม่. (2547). *พุทธานุพุทธประวัติ นักรธรรมชั้นเอก*. กรุงเทพฯ: เชียงใหม่.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.